

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Förskollärarytbildning Utbildningsvetenskap
HT 2016

Dokumentation i förskolan

En studie med fokus på förskollärarens
dokumentationsarbete

Mathilda Fairbanks och Anette Andersson

Sektionen för lärande och miljö

Författare

Mathilda Fairbanks och Anette Andersson

Titel

Dokumentation i förskolan- En studie med fokus på förskollärarens dokumentationsarbete

Handledare

Agneta Jonsson

Examinator

Hanna Sepp

Abstract

Utgångspunkten i denna studie har varit vetenskaplig bakgrund och kvalitativa semistrukturerade intervjuer för att ta reda på hur förskollärare beskriver sitt arbete med dokumentation i förskolan. Utvärdering av verksamhet är något som har blivit mer och mer uppmärksammat, då det har fått en egen rubrik i Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016).

Syftet med denna studie är att undersöka förskollärares arbete med dokumentation ute i förskolan. För att försöka finna svar på våra frågor, valde vi ut fyra stycken legitimerade förskollärare. Genom att använda kvalitativ forskningsmetod ställde vi frågan hur de beskriver sitt arbete med dokumentation. Den tidigare forskning vi använt oss utav har bland annat inkluderat dokumentation och pedagogisk dokumentation. Gemensamma nämnare i resultat som vi kunde se var att synen på dokumentation var positiv. Det anses vara ett lärverktyg som hjälper verksamheten, barn och personal. Dilemmat kring dokumentationsverktyget var dock bristen på tid och etiska aspekter.

Ämnesord

Dokumentation, förskollärare, planering, verksamhet, reflektion, lärande

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Syfte	7
1.1.1 Forskningsfrågor	7
2. Forskningsbakgrund	8
2.1 Dokumentation	8
2.2 Dokumentation i och för förändring	9
2.3 Dokumentation som arbetsverktyg	12
3. Teoriska utgångspunkter	15
3.1 Barnperspektiv och barns perspektiv	15
3.2 Aktiv agent	16
4. Metod	18
4.1 Genomförande	18
4.2 Litteratursökning	19
4.3 Urval	20
4.4 Tillförlitlighet	20
4.5 Etiska aspekter	21
4.6 Metodkritik	21
4.7 Bearbetning och analys av material	22
5. Resultat	24
5.1 Som ständigt ansvar	24
5.1.1 Sker hela tiden	24
5.1.2 Arbetet med sig hem	25
5.1.3 Ansvar	25
5.2 Som svårförenligt	26

5.2.1 Vem vill- vem vill inte?	26
5.2.2 Balansen mellan tid och ansvar	27
5.3 Som utvecklingsverktyg	28
5.3.1 För verksamheten	28
5.3.2 För barns lärande	29
5.3.3 För eget lärande	29
6. Analys	31
6.1 Som ständigt ansvar	31
6.2 Som svårförenligt	31
6.3 Som utvecklingsverktyg	32
7. Diskussion	34
Referenser	37
Bilagor	40
Bilaga A.....	40
Bilaga B.....	41

Förord

Dokumentation i förskolan var ett ämne som vi båda hade intresse för, då vi stött på varierande arbetssätt av verktyget ute i verksamheten. Dokumentation är ett brett begrepp att tillhandahålla verksamheten därför var vi nyfikna på hur dokumentationsarbetet såg ut på några förskolor. Skrivandet av uppsatsen har lärt oss mer än bara den ämnesrelaterade kunskap som uppstått. Tillexempel att förhålla oss kritisk till texter. Sammanfattningsvis har vi haft riktigt roligt tillsammans under de åtta veckor som vi ägnat åt vårt uppsatsskrivande.

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Agneta Jonsson som under tiden gett oss vägledning och stöttning. Vi vill också tacka de förskollärare som tog sig tid att delta i vår studie. Ni har bidragit och möjliggjort färdigställandet av vårt examensarbete.

Avslutningsvis vill vi tacka våra familjer och vänner för ert stöd under uppsatsskrivandet.

Kristianstad, oktober 2016

Mathilda Fairbanks och Anette Andersson

1. Inledning

I läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016) skrivs det om de riktlinjer som varje förskola och dess personal ska följa. Dokumentation får en stor del och utgör en viktig grund för barnens och verksamhetens utveckling. Enligt Lenz- Taguchi (2005) är dokumentation olika beskrivningar av barns händelser. Dokumentation kan till exempel vara foto, teckningar som beskriver någonting barnen gjort eller en händelse som barnen har varit med om. Författaren menar vidare att dokumentationen kan bli pedagogisk då dokumentationen blir ett redskap som pedagogerna använder för att följa upp, reflektera och utveckla innehållet tillsammans med barnen och kollegor för att verksamheten ska utvecklas framåt.

Styrdokumentet för förskolan uttrycker ett strävansmål menar Lindgren & Sparrman (2003). Det handlar om att sprida dokumentation som arbetsmetod, för att få syn på vad dokumentationsarbetet kan göra för de individer som finns på förskolan och för den pågående verksamheten. Författarna betonar att dokumentation som arbetsmetod fått större omfattning i dagens förskoleverksamhet. Förskolorna ser dokumentationen som ett brett arbetsmaterial där endast fantasin sätter gränser. Dokumentation som arbetsmetod utvecklar och stödjer alla parter i verksamheten. Dokumentation är till för att utveckla den verksamhet där förskollärare, material och arbetssätt lägger grunden för barns lärande (Skolverket, 2016).

Genom att reflektera tillsammans med barn och personal får vi ett verktyg som kallas pedagogisk dokumentation (Dahlberg, Moss & Pence, 2001). Genom detta arbetsverktyg kan brister och utvecklingsmöjligheter synliggöras i verksamheten. Trots dessa intentioner kan det ändå förekomma viss förvirring kring verktyget dokumentation. Att dokumentation är ett svårförståligt verktyg understryker även Åberg & Lenz- Taguchi (2005). För hur fungerar arbetet med dokumentation ute i verksamheterna? Är det ett hjälpmedel som för verksamheten och barnens lärande framåt, eller är det en extra arbetsuppgift som skapar stress och oro?

Eidevald (2013) skriver om den rädsla som kan förekomma, att dokumentationen ska bli för betygsliknande och sätta press på både vuxna och barn. Vi har mött olika ställningstagande kring dokumentation ute i förskolan, vilket var något som gjorde oss nyfikna på hur det verkligen fungerar ute i verksamheterna. Funkar teorin i praktiken och är det bara verksamheten som utvärderas? Studien bygger på fyra stycken intervjuer där verksamma

förskollärare beskriver sitt arbete med dokumentation. Där arbetssättet och möjligheterna står i centrum för att dokumentationen för verksamheten och barnens lärande framåt.

1.1 Syfte

Vårt syfte med denna studie var att undersöka förskollärarens arbete med dokumentation i förskoleverksamhet.

1.1.1 Forskningsfrågor

- Hur beskriver förskollärare dokumentationsprocessen i verksamheten?
- Hur beskriver förskollärare sitt arbete med och ansvaret för dokumentation?

2. Forskningsbakgrund

Följande avsnitt kommer att beröra dokumentation, vad det är och innebär, samt hur dokumentation kan användas som ett verktyg för förskolans utveckling och lärande. Avsnittet styrks med relevant forskning och litteratur som tar upp olika synsätt och ställningstagande.

2.1 Dokumentation

I läroplanen för förskolan lyfts ett av förskollärarens viktiga uppdrag, vilket är att kontinuerligt dokumentera barns utveckling och lärande (Skolverket, 2016). En förskollärares uppdrag är betydelsefullt för att kunna utvärdera och analysera ifall förskolan når upp till de krav som läroplanen framhåller, men även för att kunna följa barnets utveckling och de förändringar som sker.

McKenna (2005) framhäver att med dokumentation gör vi även verksamheten demokratisk då vi inkluderar både personal, barn och föräldrar i verksamheten. Hur och vilka metoder förskolor väljer att dokumentera med kan variera såsom tillgång till material och tid hävdar Eidevald (2013). Enligt Åberg & Lenz- Taguchi (2005) är dokumentation något som blivit utvalt ur en situation som visat sig vara intressant. Författaren menar vidare att dokumentation kan vara ett underlag för att reflektera tillsammans med kollegor, ett sätt att både blicka bakåt och framåt där både svar och nya frågor kan ställas. Dialogen med varandra gör att de inblandade kan förstå dokumentationens betydelse. Exempel på dokumentation kan vara att fotografera en händelse som sker i barngruppen men också olika materiella saker barnen skapat. Genom att det insamlade materialet sedan sparas och arbetas med i form av till exempel återkoppling tillsammans med barnen eller förskollärare emellan. Denna återkoppling gör dokumentationen pedagogisk.

Dokumentation driver barn och förskollärare närmre varandra. De följs åt hela vägen då de delar tidigare erfarenheter men även bildar ny kunskap tillsammans (Kroeger & Cardy, 2006). McKenna (2005) framhäver även att dokumentation i förskolan är ett sätt att inkludera föräldrarna i barnens vardag på förskolan. Med portfolios i form av till exempel en pärm där barnens material samlas, kan föräldrar enkelt få en inblick i verksamheten och vad som sker under barnens dag. En portfolio utgörs av en ordnad samling av barnets arbeten som visar på barnens, framsteg och prestationer inom ett eller fler områden (Taube, 2001).

2.2 Dokumentation i och för förändring

Den förskola som ägnar sig mest åt dokumentation i världen är just den svenska förskolan hävdar Lenz-Taguchi (2013). Författaren berättar vidare att sedan 1930-talet har svenska förskollärare haft ett nära arbete med forskare, psykologer och läkare. Då även deras syfte var att studera och lära sig mer om barns utveckling och lärande. Dokumentationsverktyget är något som ingår i läroplanen och används dagligen ute i verksamheten på olika vis. På många sätt kan dokumentation vara ett bra verktyg som gör att vi ser åt vilket håll både verksamhet och barnens utveckling gå åt.

Det finns också tvivel kring dokumentation. Eidevald (2013) framhäver att en rädsla finns inför att arbeta med dokumentation, det kan bli för betygsliknande och mer likt ett skolinriktat innehåll. I linje med detta menar även Dahlberg, Moss & Pence (2014) att risken blir klassificering och kategorisering av barnen. Eidevald (2013) menar vidare att meningen med dokumentation i förskolan inte handlar om någon form av betygsättning. Trots all förvirring som uppkommer kring ämnet så är det inte barnens kunskaper som ska utvärderas utan den verksamhet och dess förutsättningar för att bidra till ett livslångt lärande.

Ett tankesätt som inspirerat många genom åren kring barns lärande och utveckling har sin grund i Reggio Emiliapedagogiken. Pedagogen finns med som medforskare men det är barnen som styr. Vid ett Reggio Emilia inspirerat dokumentationsarbete är lyssnandet ett viktigt begrepp. Kroeger & Cardy (2006) framhäver att USA har tagit fasta på Reggio Emilias tankesätt vid dokumentationsarbete där lyssnandet är ståndpunkten. Synsättet som Reggio Emilia förespråkar inom dokumentation är det synsätt som många svenska förskolor präglas utav.

Lenz-Taguchi (2013) menar att dokumentation och hur vi arbetar med dokumentation är en spegel av vår nutid och samhällets barnsyn. Det vill säga vilka uttrycksformer vi väljer att använda oss utav som exempelvis digitala verktyg och estetiska uttryck. Lärplattorna har tagit sin plats i förskoleverksamhet och kan användas både som en dokumentationsportfolio för det enskilda barnet såsom för hela barngruppen och verksamheten.

Synen på barn som Lenz- Taguchi (2013) beskriver har sett olika ut genom åren. Från att barn har uppfattats som småväxta vuxna till att särskilja barnens uppväxttid till en egen separat tid i människans liv, kallat barndomen. Författaren menar vidare att det under 1900-talet uppkom

flera olika bilder av vad som ansetts vara vetenskapliga och sanna barnsyner. Lenz- Taguchi (2013) och Emilson & Pramling- Samuelsson (2012) fäster även uppmärksamheten på att se barn som kompetenta. Barn idag anses vara fulla med potential och kunna bemästra det som kommer i deras väg. Denna självklara syn var snarare otänkbart i början på 1990-talet.

Med dessa förändringar medför då även olika arbetssätt att arbeta med dokumentation. Från att ha ett förbestämt arbetsmaterial och mål, till att följa barnets intresse. Detta resulterar i att förskolläraren får en pragmatisk hållning där pedagogen har ett mål med arbetet som skall ske, där innehållet förhandlas fram tillsammans med barn och kollegor (Lenz-Taguchi, 2013). På så sätt kan läroplansmål och barnens intresse gå hand i hand och det blir en demokratisk tillvaro på förskolan. Förskollärarens roll är att hjälpa barnen genom stöd och att vara medforskare i barnens utvecklingsprocess. På detta sätt ges barnen möjlighet att tänka själva och växa kunskapsmässigt. Kunskap och lärande skapas i samspel och interaktion med andra människor. Som förskollärare är det viktigt att kunna blicka bakåt och framåt för att kunna utmana barnen vidare.

Genom att arbeta med dokumentation i vardagen och spara gamla dokumentationer som man kan blicka tillbaka på, är det lättare att synliggöra utvecklingsprocessen (Wallin, 2003). I likhet med Wallin (2003) har Kroeger & Cardy (2006) genom sin forskning upptäckt att tillbakablickar på tidigare dokumentationsprocesser utmanar barnen vidare i att uppnå ny kunskap. Författaren menar vidare att en viktig del i dokumentationsarbetet är att lyssna. Lyssna kan vara svårt och lyssnandet i sig ger inga svar men genom att lyssna formas nya utmanade frågor som för lärandet framåt.

I dagens arbete med dokumentation gentemot förr nämns inte observation som en förutsättning för dokumentation menar Emilson & Pramling- Samuelsson (2012). En tanke som dyker upp är att dokumentation förutsätter en viss observation. Lindgren & Sparrman (2003) framhäver att dokumentation har en falsk term. Idag anses barn inte bli bedömda på samma sätt i dokumentation som de tidigare gjorts i observation, på grund av att de teoretiska perspektiv som ligger bakom dokumentation och observation är olika blir innehållet fortsatt olika. Jämförs de perspektiv på barn idag och perspektiven på den tiden där observationer genomfördes skiljer

de sig åt. Författarna menar att dokumentation handlar i någon form om att betrakta eller att bli betraktad. Tolkningar av det dokumenterade materialet kan leda till bedömningar även om det inte var avsikten.

Dokumentation som syftar till att utveckla verksamheten och förskollärares utbildning där barnen är underlaget är Lindgren & Sparrman (2003) kritiska till. Författarna belyser begreppen betrakta eller att bli betraktad i sambandet med dokumentation. De lyfter ett exempel, när barn ser sig själv och andra blir de påmind om hur de förväntas vara. Denna dokumentationsmetod infinner sig ofta i individuella utvecklingsplaner (Vallberg- Roth & Månsson, 2008).

Riddersporre & Persson (2010) framhäver att 2006 infördes en ny skollag där skolor ska föra individuella utvecklingsplaner till varje elev. Dessa tillägg skulle dock inte gälla förskola och förskoleklass. Emellertid är detta något som kommuner och lokala initiativ ändå har genomfört sedan 1990-talet skriver författarna. Det finns olika former av IUP, från att vara hårt standardiserade till att vara ett löst dokument där endast ett fåtal rubriker finns med. De standardiserade dokumenten kan innehålla; hur rent barnen talar, till hur de behärskar ramsor. Medan de mer lösa dokumenten mer beskriver mer vad de heter och barnets intresse. Vilken form de olika kommunerna använder för "mall" så är det vanligt att dessa dokument sedan samlas i en portfolio i form av en pärm. Att göra dessa utvärderingar av barn i förskolor är något som Vallberg-Roth & Månsson (2008) kritiserar, då IUP visar ett utvärderingsinnehåll som många gånger kan vara etiskt kränkande speciellt då barnets personlighet utvärderas.

Vallberg-Roth & Månsson (2008) poängterar att läroplanen för förskolan inte innehåller dokument där barnens kunskaper ska mätas. Författaren skriver vidare att dokumenten som kommunerna tillhandahåller är snäva och av uppnående karaktär, istället för att innehålla personliga kvalitéer som är i riktning med läroplanen.

Skolverket (2016) hävdar att förskolan ska vara en demokratisk miljö men detta är något som Vallberg- Roth & Månsson (2008) ifrågasätter, då barnets röst inte hörs i samband med de individuella utvecklingsplanerna. Då många förskolor även använder sig utav den digitala tekniken i form av lärplattor finns det olika program även för det. Istället för att samla foton och olika händelser i pärmar som barnet varit involverad i, samlas detta i ett program på nätet. Där kan sedan barn och föräldrar se barnets samlade verk. Skolverket (2016) framhäver ett lärandemål där barnen ska utveckla sin förmåga kring digitala verktyg. Med en digital pärm

kan barnen utveckla just denna förmåga, då de får titta och använda sin digitala pärm. Vilken metod som än används i verksamheten, är pärmметодiken en demokratisk arbetsform poängterar Riddersporre & Persson (2010). Genom att låta barnen vara med och utveckla den digitala pärmen ges barnen möjlighet till inflytande och kan reflektera över sin egen utveckling.

2.3 Dokumentation som arbetsverktyg

Dokumentation som samlas in och läggs på hög är en sak, men för att skapa en mening och kunna använda dokumentationen som ett stöd i verksamheten kan krävas lite mera tid. Därför menar Åberg & Lenz- Taguchi (2005) att en dialog mellan kollegor är nödvändig, men även att det finns en dialog mellan barn och vuxna.

McKenna (2005) understryker att i förskolan är kommunikationen viktig, då förskolläraren är en medsökande partner till barnen och inte en undervisare. Åberg & Lenz- Taguchi (2005) menar vidare att dokumentationen måste tolkas med flera olika ögon för att upprätthålla en bra utveckling och god kvalitet. Reflektion och diskussion mellan flera parter är viktigt i en utvecklingsprocess, både för verksamhet och för barn understryker även Lindgren & Sparrman (2003). Vidare förklarar så är dokumentation ett sätt att synliggöra processen och inte resultatet (Wehner-Godèe, 2010). Karlsson- Häikiö (2007) lyfter även denna företeelse, att se och uppfatta saker olika. En dokumentation av samma fenomen kan tolkas på skilda sätt beroende på vilken som är uttolkare. Författaren poängterar även att det kan finnas en problematik med fler uttolkare av dokumentationen, då samsynen kring det pedagogiska innehållet kan variera mellan förskollärarna. I dialogen skapas olika material som är meningsfulla och utvecklande för alla parter. Genom att vara öppna och lyssna på varandras tankar och åsikter ger det oss möjlighet att öppna upp våra sinnen, se saker från nya perspektiv och öva på att respektera varandras olika tankar.

Elfström (2013) hävdar att dokumentation kan ses som ett kooperativt lärande, då dokumentationen blir ett arbete i arbetslaget och tillsammans med barnen runt exempelvis ett fenomen eller en händelse som sedan undersöks genom frågor och ställningstagande. För att helheten av processen ska bli värdefull och lärorik är varje barns bidrag unikt, genom att ta tillvara på barns idéer och hypoteser bidrar det till en diskussion som sedan blir ny kunskap. I en dokumentationsprocess finns det ofta fysiska material som foton, filmer och skapande att gå

tillbaka till för att kunna reflektera kring det fenomen som studeras. Författaren menar vidare att reflektionen av dokumentationen kan se olika ut och diskuteras med olika aktörer, som föräldrar, barn och arbetslag. Författaren påpekar att återkoppling och reflektion tillsammans med andra utgör en stor del i barns lärande. Det handlar om att göra barn uppmärksamma på sitt sätt att lära och få möjlighet att tänka kring fortsatt arbete för att inhämta ny kunskap.

Att göra barn delaktiga i dokumentationsprocessen är en viktig del för fortsatt lärande (Elfström, 2013). Lenz- Taguchi (2006) utmärker även dokumentation som ett levande material där hon menar att dokumentation inte enbart beskrivs som ett synliggjorde av vad som hänt, utan det blir som ett aktivt formulär som ger möjlighet till analysering och val inför kommande processer.

I forskning om dokumentation har det framkommit att pedagoger ser både för- och nackdelar med pedagogisk dokumentation i förskolan (Bjervås, 2011). Författaren framhäver att det finns kritiska aspekter en förskollärare behöver ta hänsyn till när det kommer till pedagogisk dokumentation och att dokumentationsverktyget därför inte bör användas oreflekterat. Det behöver inte ta flera timmar att dokumentera för att dokumentationen ska få betydelse, utan det handlar om sin egen inställning.

I likhet med Bjervås (2011) menar Kroeger & Cardy (2006) att det ofta uppkommer konflikter när det talas om dokumentationsarbete. Det blir ett dilemma då det inte finns tillräckligt med tid eller resurser för att dokumentera och göra den värdefull. Författarna diskuterar vidare att det är viktigt för förskollärare att vara medveten om syftet med och värdet i dokumentation. Ett samarbete mellan barn och förskollärare, där tankar till framtida lärandesituationer uppstår. En viktig företeelse som författarna nämner är att det handlar om att förskollärare behöver få insikt i att det finns olika dokumentationsformer att arbeta med då de gamla strategierna ofta hänger med. Bjervås (2011) ger även en förklaring varför medvetenheten kring dokumentation är viktig. Hon menar att det är viktigt att vara medveten om syftet med dokumentation. Medvetenheten kring vad det är som dokumenteras och hur dokumentationen ska användas. Då hon förklarar vidare beroende på dessa faktorer kan dokumentationen antingen ses som ett hinder eller en möjlighet i arbetet med barn. Alvestad & Sheridans (2015) studie visar att förståelsen för det pedagogiska arbetet ökar hos förskollärarna om planering och

dokumentation följs åt. Finns det ett syfte med det som ska synliggöras hos barnen och planering sker efter det, blir dokumentationen av processen ett sätt att se om syftet gick fram.

Wehner-Godèe (2010) lyfter en annan viktig aspekt i samband med dokumentation, den tidspressade verklighet som förekommer ute på förskolor. Där de redan befintliga arbetsuppgifterna är svåra att hinna med, som bland annat att planera och organisera de dagliga rutinerna. Hur ska något som att dokumentera också planeras in i en redan tidspressad verksamhet? Författaren poängterar att fler förskollärare är duktiga på att organisera olika ansvarsområden i arbetslaget eller att hitta korta stunder där de kan sortera och renskriva sitt material. Att arbeta på detta sätt medför att förskolläraren förlorar mycket tid tillsammans med barngruppen. Emilson & Pramling- Samuelson (2012) understryker att tidsbristen är en svårighet som stör arbetet med dokumentation. Konsekvensen av detta blir att dokumentationen stannar av och blir inte en värdefull process, utan blir istället ett stressframkallat arbetsmoment.

3. Teoriska utgångspunkter

I följande avsnitt kommer de begrepp presenteras som ligger till grund för studien. De begrepp som studien utgår ifrån är; barnperspektiv/ barns perspektiv och aktiv agent. Hur dessa begrepp kopplas till denna studie förklaras i ett avslutande stycke under de båda rubrikerna.

3.1 Barnperspektiv och barns perspektiv

Barnperspektiv är ett brett begrepp som kan användas inom flera olika områden som sociologi och pedagogik. Barnperspektivet beskrivs som fritt på grund utav att var och en kan sätta sin egen tolkning på begreppet. Detta är något som förekommer ofta i vardagen och ofta i verksamheter där barn och unga befinner sig. Sommer, Pramling- Samuelsson & Hundeide (2011) framhäver att det finns olika synsätt på vad barnperspektiv respektive barns perspektiv innebär. Barnperspektiv innebär att en förskollärare eller en annan aktör än själva barnet, medvetet uppmärksammar barnet genom sina erfarenheter och sin förståelse och försöker sätta sig in i barnets perspektiv.

Barnets perspektiv utgör barnets egna erfarenheter, tankar och förståelse i en situation eller i deras livsvärld (Sommer m.fl, 2011). Genom att ta tillvara på barnets perspektiv och barnperspektivet kan barnets lärande föras framåt. Läroplanen lyfter även att verksamheten bör utformas efter vad barnen ger uttryck för (Skolverket, 2016). Att utgå från barnens tankar och upplevelser men även utifrån en förskollärares syn på barns lärande, gör att lärandet ses utifrån två olika håll där olika tolkningar för lärandet framåt.

Det är viktigt att barnets perspektiv respekteras och beaktas samt att barnet får använda och ges möjlighet att utveckla sin kompetens och mognad (Halldèn, 2007). Liksom Sommer m.fl. (2011) menar Halldèn (2007) att betydelsen av perspektiven blir olika beroende på vilken aktör det är som framför någonting, om det är förskolläraren som iakttar och uppfattar något barnet gör eller om det är barnet själv som säger någonting. Barn ses som ett subjekt som skapar sitt eget lärande. Ett barnperspektiv utav detta menar Pramling Samuelsson & Sheridan (2003) är att se på världen med samma ögon som barn gör, vilket kan ses som en motsättning till Halldèn (2007). Svenning (2011) framhäver en problematik med dokumentation, han ställer frågan om alla barn vill bli dokumenterade. Dokumentation i förskolan har haft sin prägel i ett barnperspektiv, där förskollärarna bestämt vad som ska dokumenteras eller hur verksamheten

ska utformas utan att se till barns inflytande. Författaren lyfter vidare att alla barn har rätt till inflytande i förskolan där frågan om hur eller om de vill bli dokumenterade är viktig.

Genom att låta barnen själva dokumentera, ges barnen inflytande och möjlighet till att påverka dokumentationen. Förskollärare behöver vara flexibla och tänka utifrån barns perspektiv (Arnèr, 2009). Arnèr & Tellgren (2006) lyfter även i sin studie vikten med att vara flexibel öppen inför barns tankar. Författarna menar vidare genom att vara öppen och lyhörd gentemot barnens intressen, ges barnen möjlighet till inflytande över sin lärandesituation. I likhet med Arnèr & Tellgren (2006) menar Fagerli, Lillemyr & Søbstad (2001) att flexibiliteten hos förskollärarna är en av grunderna för barns möjlighet till inflytande. Barn har rätt till aktivt deltagande i den verksamhet de befinner sig, för att utveckla kunskap och förståelse (Fagerli m.fl, 2001).

Genom att välja begreppet barns perspektiv vill vi belysa kopplingen mellan förskollärares ansvar och barnens inflytande i samband med dokumentationsarbete.

3.2 Aktiv agent

Lenz- Taguchi (2012) framhåller pedagogisk dokumentation som en aktiv kunskapsapparat. Det handlar om att se till exempel fotografiet som en del i en pågående händelse istället för ett fotografi som endast visar det som fotograferats. Genom att se på fotografiet utifrån olika håll, inte bara se det som just visas på fotot kan nya tankar kring fortsatt lärande skapas med hjälp av ett enda fotografi. Att göra fotot levande och se nästa steg i en pågående lärandesituation är hur vi tolkar författarens sätt att se dokumentation som en aktiv agent.

Det handlar om att sakerna själv sätter igång olika processer utan att förskollärarna behöver ge saker mening. Den aktiva kunskapsapparaten producerar olika kunskap beroende på hur den organiseras, vem som organiserar den och i vilket sammanhang det sker. Lenz- Taguchi (2012) beskriver dokumentationen som ett levande material där en händelse utgör en stor del kunskap utav olika slag.

Med begreppet aktiv agent ska dokumentation ses som en aktiv process. Processen ska inte stanna av utan bidra till nytt lärande. Begreppet aktiv agent betonar att dokumentation inte är ett bedömningsunderlag som ska användas för att kategorisera barn och deras kunskaper. Vi

använder oss utav aktiv agent för att förklara och styrka vårt resultat där forskollärarna berättar om sitt arbete med dokumentation Arbetar de utifrån detta begrepps innebörd eller inte.

4. Metod

I följande avsnitt beskrivs den metod som använts i studien utifrån vårt syfte som är att undersöka förskollärarens arbete med dokumentation i förskoleverksamhet. Vidare redovisas Litteratursökning, val av undersökningsgrupp, studiens tillförlitlighet, de etiska aspekter som det tagits hänsyn till under forskningsarbetet, metodkritik samt bearbetning och analys av material.

4.1 Genomförande

Holme & Solvang (1997) framhäver att det som utmärker en kvalitativ forskningsmetod är att intervjuaren vill gå på djupet med det säregna och att detta kan genomföras med en intervju. Vid en kvalitativ studie vill man även studera sammanhang och strukturer. För studien valdes en kvalitativ forskningsmetod för att få en djupare inblick i förskollärarens arbete. För att samla empiri till studien användes därför kvalitativa intervjuer (Se bilaga B) som undersökningsinstrument.

Denscombe (2016) hävdar att det finns fördelar med att välja kvalitativ metod där en semistrukturerad intervju är ståndpunkten. Forskaren tilldelas nya insikter och ny kunskap utifrån informanterna genom deras egna erfarenheter. Denscombe (2016) belyser även att metoden är flexibel där intervjuaren kan välja vilken riktning hen vill gå och vad som behöver fördjupas i. Nackdelar med att välja denna metod är att validiteten kan vara svår att definiera då människors handlingar och ord inte alltid stämmer överens. Vi är medvetna om detta dilemma men gällande vår studie är det beskrivningar som är i fokus. Därför värdesattes den direktkontakt som uppstod under intervjuens gång.

Genom att dela upp oss och enbart ha en intervjuare och en informant uppstod det inte någon ojämn maktfördelning. Genom att skapa en semistrukturerad intervju med förberedda frågor men med plats för justeringar och nya riktningar, kunde vi skapa en bra intervju, få ett förtroende och detaljrikare svar av informanten.

För att få informanter till vår intervju skickade vi ut ett missivbrev (Se bilaga A) till några förskolor och deras verksamma förskollärare. Brevet innehöll information om vilka vi är och vilket syfte vår studie hade. Något som också Denscombe (2016) framhäver är att det ska finnas ärlighet och öppenhet där forskaren inte uppger falsk information. Författaren menar

vidare att det ska vara tydligt för informanten vad syftet är och vilka rättigheter som råder i samband med intervjun. Det genomfördes fyra stycken intervjuer.

För att göra informanten bekväm med situationen inleddes intervjun med ett par inledande frågor. Exempelvis när de tog examen och vilken arbetslivserfarenhet de hade. Under intervjuens gång förekom ljudupptagning och vissa anteckningar gjordes. Genom det försökte vi undvika att tappa fokus ifrån det informanten sa och missade ingen viktig information. Men även att inte riskera att lägga en personlig värdering i våra anteckningar i det som personen sa. De anteckningar som gjordes var tillför att memorera en fråga eller något vi ville återkomma till. Denscombe (2016) betonar dock, genom att endast ta ljudupptagning förloras den icke-verbala kommunikationen som ansiktsuttryck. Detta har vi övervägt men anser att det skulle störa båda parterna under intervjun. Skulle informanten vägra ljudupptagning, får vi förlita oss på våra anteckningar.

För att intervjun skulle få hög validitet och riktighet, gjordes kontrollfrågor (Se bilaga B). Som Denscombe (2016) även lyfter fram kan detta göras under intervjuens gång. Vid intervjuens slut gavs möjligheten för informanten att lägga till något som de ansågs var viktigt eller missat att tas upp. Men även att det fanns möjlighet att ta del av studien när den publicerats.

4.2 Litteratursökning

För att hitta relevant forskning till studien användes olika databaser som exempelvis Google Scholar, ERIC och Libris. Genom att ha ett brett sökfält med utvalda söktermer fann vi nationell och internationell forskning som vi ansåg berörde vår studie. För att söka vetenskapliga artiklar användes söktermer som Pre school och documentation. Som avgränsare användes Peer reviewed för att vara säkra på att artiklarna var vetenskapligt granskade. En komplettering av vår litteratursökning gjordes för att få ytterligare relevant forskning till studien. Vi studerade redan publicerade studiers referenslistor som Friberg (2012) kallar kedjesökning.

Relevant studentlitteratur och styrdokument som använts under utbildningens gång användes även som referenser för att få en vidgad litteratursökning. Vårt urval av vetenskapliga artiklar kändes relevant. Under litteratursökningen förekom både internationell och nationell forskning

om dokumentation. Genom detta kan vi dra slutsatsen att dokumentation inte enbart är ett svenskt fenomen, utan dokumentationsarbete i förskolan även arbetas med internationellt.

4.3 Urval

Det gjordes ett urval av informanter för studiens undersökning, detta för att få en variation av svar. Vi valde att intervjua fyra stycken legitimerade förskollärare som är verksamma på tre olika förskolor i tre olika kommuner i södra Sverige. Att studiens inriktning blev förskollärare beror på att förskollärare har det övergripande pedagogiska ansvaret i verksamheten.

4.4 Tillförlitlighet

Eftersom detta är en kvalitativ intervjustudie är den inte representativ och en eventuell återskapning svår. Detta för att vår miljö och samhälle är i ständig förändring vilket medför svårigheter att göra en likadan studie, med likvärdiga människor med erfarenhet och utbildning. Informanternas känslor och erfarenhet var av stor vikt i studien och avgörande för resultatet. För att skapa en trovärdig studie kan olika metoder göras, för att höja validiteten menar (Denscombe, 2016). Författaren beskriver respondentvalidering som ett sätt att kontrollera informantens svar. Detta var något som genomfördes under intervjuens gång genom att återupprepa svaren och göra en kort sammanfattning vid intervjuens slut. Samt ställdes frågan om informanten hade något att tillägga.

För att öka studiens validitet gjordes medvetna urval av informanter, då enbart legitimerade förskollärare blivit intervjuade. För att studiens tillförlitlighet inte ska påverkas har vi förhållit hos neutrala i den mån att våra åsikter och tankar inte ska kunna avspegla sig i studien. Denscombe (2016) framhåller vidare att vid transkribering utav intervju, är det viktigt att hålla sig till originalet för att få ett trovärdigt resultat. För vårt slutgiltiga resultat var transkriberingen en viktig process i strävan efter sanningsenliga svar som i sin tur medför högre validitet. Informantens alla ord har skrivits ner och analyserats.

4.5 Etiska aspekter

De forskningsetiska kraven har följt med oss under hela arbetets gång både vid planering och genomförande. Vetenskapsrådets (2002) fyra huvudkrav; samtyckeskravet, informationskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Kraven beskrivs som ett gott forskningsetiskt förhållningssätt att känna till. Som forskare är det viktigt att vara medveten om deltagarnas skydd och deras anonymitet.

I denna studie blev alla som medverkade informerade genom ett skriftligt missivbrev (Se Bilaga A). I brevet framkom vilket syfte studien hade, vilket faller in under informationskravet. Annan informationen som även skrevs fram var också, vilka villkor som gällde för deltagande, till exempel att medverkan var frivillig och rätten till att avbryta när som helst under deltagandets gång. Det förekom även muntliga diskussioner kring deras medverkande och rättigheterna de hade. I enighet med samtyckeskravet fick informanterna även ge sitt samtycke till att medverka via missivbrevet, där de skrev under att intresset fanns för att delta i studien. Innan intervjuens start upprepades frågan för att återigen påminna informanterna om deras rättigheter och även få ett muntligt samtycke till medverkan.

I studien har vi tagit hänsyn till att behandla informanternas svar konfidentiellt, vilket inneburit att personliga uppgifter som namn på informanterna och förskola har behandlats i den mån att ingen utomstående kunnat ta del av informationen, vilket infaller under konfidentialitetskravet. Att de inspelade ljudupptagningarna och de transkriberade texterna enbart använts som arbetsmaterial och inte i några andra kontexter var vi noga med att berätta. Genom att informera informanterna om just detta tog vi hänsyn till det fjärde kravet, vilket är nyttjandekravet. Genom att vi tagit hänsyn till konfidentialitetskravet presenterades därför de fyra förskollärarna med siffror i resultatdelen. Förskollärarnas kön avidentifierades också, därför förekom ordet hen i resultatdelen. Deltagarna erbjöds även att ta del av det slutgiltiga resultatet av denna studie.

4.6 Metodkritik

Fördelar med kvalitativ metod innebär att data får ett djup och forskaren kommer åt mer detaljrik information. Kvalitativ intervju är ett bra alternativ om man vill åt informanternas

personliga åsikter och de får även möjlighet att förklara sina tankar på ett mer djupgående sätt (Denscombe, 2016).

Då vi valt en semistrukturerad intervju fanns det möjlighet att göra korrigeringar under intervjuens gång. Under några av studiens intervjutillfällen förekom det enstaka förändringar i intervjuens upplägg, för att få mer flyt och djupare samtal. Enstaka följdfrågor tillkom under intervjun för att få vidare beskrivningar av något som kändes intressant. Konsekvensen av detta kan ha medfört att svarsresultaten i viss utsträckning blivit annorlunda. Dock anser vi att de små förändringarna inte hade en större betydelse för vårt resultat och materialet har varit trovärdigt.

Kvalitativ metod som arbetssätt kräver stor tidsåtgång till planering, till genomförandet av intervju och därefter transkribering och tolkning utav materialet. Tidsramen för denna studie medförde att ett fåtal intervjuer kunde genomföras. Fyra stycken intervjuer genomfördes och för att få ett ännu starkare resultat kunde fler intervjuer ha gjorts. Dock skulle denna utökning kräva en större tidsram.

4.7 Bearbetning och analys av material

När våra fyra intervjuer var avslutade började vi med att organisera den rådata vi samlat in. Denscombe (2016) menar att det kan vara svårt att systematiserat tolka kvalitativa data. För att inte tappa det meningsfulla i intervjun bör de hanteras på ett sätt som gör det möjligt att analysera innehållet. Denscombe (2016) lyfter den stora vikten av att skydda originalet mot eventuella skador eller försvinnande. Då intervjun dokumenterades genom ljudinspelning var vi noga med att skapa en kopia genom att spara filerna på datorn. När transkribering skedde var datorn ett viktigt verktyg för uppspelning som användes för att enkelt skriva ner till en text. För att kunna härleda och hitta tillbaka enkelt till ett visst avsnitt där informanten talade om ett visst ämne skrevs även minuterarna ut. På så vis blev det enkelt att referera till det som var betydelsefullt och en noggrannare tolkning kan göras. Denscombe (2016) poängterar vikten av att forskaren analyserar materialet utifrån olika synvinklar. Samtliga intervjuer bearbetades därför av oss båda, både enskilt och tillsammans för att få ut så mycket som möjligt utifrån materialet.

Denscombe (2016) hävdar att transkribering utav ljudinspelad intervju är tidskrävande, men att det är viktig del. Därför var detta något som vi hade med i våra beräkningar och som vi la tid på. Förskollärarens tolkningar och känslor kunde speglas i deras sätt att svara på en viss fråga. Exempelvis med ljudningar som “eh”, “mm” och trötta suckar. Svar som reflekterade deras tankar och synliggjorde deras känslor inför ämnet. Denna intonation kan vara svår att fånga i skrift, och i mindre studier återges de inte alls (Denscombe, 2016). Detta medför att viss data kan tappa sin trovärdighet. Med detta i åtanke har vi vid transkribering valt att ha med dessa intonationer på avsnitt som var relevanta för vårt resultat.

I likhet med tolkningsprocessen som Descombe (2016) nämner som en del i den kvalitativa analysen, har vi förhållit oss till. Genom att noggrant studera transkriberingsunderlaget, hittade vi nyckelord i texten som parades ihop och blev teman som utvecklades till våra tre aktuella kategorier som idag belyser vår studie. Vår text analyserades med hjälp av en kvalitativ analysmetod. Vi såg denna metod som relevant för att lyfta fram tolkningar av förskollärares beskrivningar.

5. Resultat

I följande avsnitt redovisas de resultat som framkommit under intervjuerna som genomförts, för att svara på de forskningsfrågor som ställdes i denna studie. Under vår analys kunde tre olika kategorier som ansågs vara intressanta relaterat till forskningsfrågorna. De kategorier som hittades var “Som ständigt ansvar” “Som svårförenligt” och “Som utvecklingsverktyg”.

5.1 Som ständigt ansvar

Här presenteras det resultat där förskollärarna berättar om sitt ansvar inför dokumentation och vad det medför.

5.1.1 Sker hela tiden

Resultatet visade att dokumentation är en viktig process för verksamheten för att föra barnets utveckling framåt. Vidare visade resultaten att dokumentation är ständig process mellan barn, pedagoger och föräldrar, vilket följande citat synliggör:

“Jag tycker att vi ska dokumentera för barnens skull så mycket som möjligt för att barnen ska kunna följa sin process framåt” (Förskollärare 1)

“Dokumentationen sker hel tiden, vi samlar, reflekterar och skriver. Ibland pratar vi bara om det, det viktigaste är inte att skriva ner de utan att vi pratar om det” (Förskollärare 4)

“Sen är det ganska viktigt att man visar föräldrar dokumentationen så att man inte bara muntligt berättar för dem vad vi har gjort” (Förskollärare 2)

Resultatet visar att förskollärare kände ett stort ansvar inför att föra dokumentation. De poängterade att dokumentationen var främst för barnens skull och deras fortsatta lärande. Så att de sedan kan följa sin egen utvecklingsprocess. Dokumentationen ansågs ske sporadiskt i verksamheten, då tillfälle gavs. Förskollärarna tyckte att det var viktigt att reflektionen åtminstone skulle ske muntligt om inte tid för att skriva ner den fanns. Att inkludera barnens föräldrar var också en viktig faktor när förskolläraren dokumenterade, genom dokumentationen

gjordes föräldrarna delaktiga i barnens vardag, mer än att bara prata muntligt vid hämtning och lämning.

5.1.2 Arbetet med sig hem

Resultatet visade även att dokumentationsarbetet inte enbart stannade på förskolan, utan att tankar kring dokumentation även kunde följa med hem. Detta synliggör följande citat:

“Jag skriver lite när jag är hemma och tankarna kommer igång”(Förskollärare 3)

“Det är till och med när jag slutat, på promenaden som tankarna kommer. Då skriver jag ner det sen när jag kommer hem. Det är precis som man har en ställtid, när man kommer ifrån barngruppen” (Förskollärare 3)

Utifrån citaten ovan upplevde förskollärarna att dokumentationen fanns med dem även utanför arbetstiden. De belyste att tiden utanför arbetet kändes mer avslappnad. De menade att under arbetsdagen hade man fler saker som skulle göras samtidigt och därför fanns inte tiden till att tänka och reflektera på samma sätt som utanför arbetet.

5.1.3 Ansvar

Resultatet visade att förskollärarna hade ansvarsbarn. I samband med dokumentation hade varje pedagog det största ansvaret att följa sitt ansvarsbarn men att man även hjälptes åt, vilket följande citat synliggör:

“Vanligtvis är det den som är ansvarspedagog som dokumenterar just den biten. Sen när vi gör gemensamma saker så delar vi upp vem som dokumenterar och då har vi en verksamhetspärm som vi dokumenterar de sakerna” (Förskollärare 2)

“Miljö och process gjorde vi tillsammans. Barnens enskilda dokumentation, det gjorde vi med våra ansvarsbarn” (Förskollärare 3)

När förskollärarna pratade om hur dokumentationsarbetet gick till, kom det fram att varje förskollärare hade ansvarsbarn. Förskollärarna hade då som uppgift att föra sina ansvarsbarns personliga dokumentation. Saker som varje enskilt barn gjorde eller om det var något som just det barnet upptäckte. Övergripande dokumentationsarbete där hela barngruppen var delaktig hjälptes alla åt med att dokumentera.

5.2 Som svårförenligt

Här presenteras resultatet utifrån vad som ansågs svårt i arbetet med dokumentation.

5.2.1 Vem vill- vem vill inte?

Resultatet av intervjun visade att förskollärarna kände viss oro kring de etiska aspekterna som kunde förekomma i samband med dokumentation, vilket följande citat synliggör:

“Det är lite halvstressande att man ska dokumentera alla barn. Det blir lite tvång för att vissa barn aldrig kommer med något, medan andra kommer med massor. Läroplanen säger ju att vi ska göra det” (Förskollärare 3)

“Ibland görs dokumentationen över huvudet på barnen” (Förskollärare 4)

“Alla barn vill inte bli fotograferade” (Förskollärare 3)

Resultatet visar att förskollärarna kände viss svårighet inför att dokumentera vare enskilt barn. Förskollärarna upplevde fotografering som en bra dokumentationsmetod att använda sig av då ett foto beskrev mycket, både vad bilden konkret visade samt att bilden väckte idéer till nya lärandeprocesser. De beskrev även dilemmat med fotografering, då alla barn inte ville bli dokumenterade på det sättet. Förskollärarna upplevde detta som ett dilemma, då en av förskollärarens uppgift är att dokumentera och följa alla barn. Under intervjuerna framkom det även att dokumentationen kunde ske över huvudet på barnen.

5.2.2 Balansen mellan tid och ansvar

Resultatet visade svårigheten mellan den tidsbrist och det ansvar som förekom i samband med dokumentationsarbete, när och hur ska arbetet hinnas med utöver alla andra arbetsuppgifter. Detta synliggörs i följande citat under del 1 och 2:

Del 1

“Väldigt lite tid, man ska hinna med mycket”(Förskollärare 1)

“För det är så mycket annat som hänger över oss som är sjuk personal och man ska hinna med det” (Förskollärare 1)

“Man frågar sina kollegor om det är okej att de tar barnen en stund så man kan få lite av dokumentationen gjord” (Förskollärare 1)

Något som förenade våra förskollärare var just den tidspress de kände under sin arbetsdag. Förskollärarna upplevde en svårighet då flera olika arbetsuppgifter skulle göras under arbetsdagen, bland annat att dokumentera samtidigt som det gjordes en aktivitet. För att få tid till att sitta ner med dokumentationsarbetet bad man ofta kollegor att själv ta barngruppen för att “få lite gjort”. Även det faktum att personal ibland blev sjuk gjorde att deras arbetsbörda ökades ytterligare, då de själva fick hitta ersättare eller själva ta över barngruppen.

Del 2

“Det finns väldigt mycket kunskap om verksamheten som inte dokumenteras för tiden räcker inte till” (Förskollärare 4)

“Jag känner att ibland hinner man inte med, det läggs på hög och så blir det inte mer” (Förskollärare 1)

“Bearbetningen är ju tidskrävande, de ju så att vi försöker dra ner på det så att de inte ska bli en jobbig grej. Man har ju det gärna hängande över sig att man ska göra många olika dokumentationer” (Förskollärare 2)

Förskollärarna berättade att mycket av det som sker i verksamheten inte hinner bli dokumenterat. Ibland nämndes något i förbifarten och sedan föll det i glömska. Mycket kunskap finns men förs inte vidare utan samlas bara på hög i hopp om att kunna fortsätta när tiden fanns. Det som inte bearbetades direkt, blev heller aldrig gjort. För att underlätta för sig själva hade en utav förskolorna medvetet dragit ner på bearbetningen av dokumentationen, då de kände att stressen var för stor. Att en del av dokumentationen försvann, då reflektionen ibland lades åt sidan på grund av tidsbrist var något som också framkom under intervjuerna.

5.3 Som utvecklingsverktyg

Här presenteras det resultat som är kopplat till förskollärarens syn på dokumentation som ett verktyg för utveckling.

5.3.1 För verksamheten

Resultatet visade att dokumentation var viktigt för att utveckla kvaliteten i verksamheten, detta synliggörs i följande citat:

“Det är ju en väldigt viktig del för förskoleverksamheten att använda dokumentation”(
Förskollärare 2)

“Man lär känna barnen och deras olika lärstilar, det hjälper verksamheten framåt”
(Förskollärare 3)

Utifrån citaten ovan belyste förskollärarna att dokumentationen var ett brett och nödvändigt verktyg för att utveckla alla parter i förskolan. Både för att se barnens lärprocess och kunna utveckla den men även för att se åt vilken riktning verksamheten behövde utvecklas och förbättras.

5.3.2 För barns lärande

Resultatet visade att sättet att se på dokumentation har förändrats. Det framkom under intervjuerna att idag har förskollärarna fokus på att utveckla verksamheterna för att föra barns lärande framåt, istället för att ha fokus på det enskilda barnet. Detta synliggörs i följande citat:

“Idag dokumenterar man inte barnet, utan barnets lärande och de processerna”
(Förskollärare 4)

“Genom att ta fram tidigare dokumentationer kan man se barns utveckling kring lärande”
(Förskollärare 4)

“Med observationen satte man sen ihop till en karaktäristik, man bedömde nästan hur barnet var” (Förskollärare 3)

Att dokumentation var användbart för att följa barns lärandeprocess och för att kunna utmana barnen vidare på varje barns lärandenivå återkom hela tiden. En förskollärare berättade att synen på dokumentation har förändrats, då redan för några år sedan gjordes rena observationer kring barnen där barnets görande och deras sätt att vara stod i centrum. Detta sammansattes sedan till en karaktäristik, som en slags bedömning utav hur barnet var. Att man förr gjorde bedömningar utav vad barnet behövde öva mer på framkom utav fler än en förskollärare.

5.3.3 För eget lärande

Resultatet visade att dokumentation inte enbart gynnade barnen och verksamheten, utan även förskollärarnas utveckling i deras egen roll, vilket följande citat synliggör:

“Genom att dokumentera kan man se både barnets, arbetslagets och vår enskilda utveckling” (Förskollärare 4)

“Dokumentation är ett verktyg och det hjälper hela verksamheten tycker jag”
(Förskollärare 3)

“Vi ser både vårt lärande och hur vi agerar, genom dokumentationen vi gör”(Förskollärare 4)

Förskollärarna betonade vikten av att se dokumentation som ett verktyg där även deras lärande och utveckling synliggörs. De framhöll även att de fick syn på sitt agerande i olika situationer, hur de kunde förbättras i sitt sätt att lära. Dokumentation var utvecklande för alla parter.

6. Analys

I följande avsnitt analyseras resultaten utifrån de teoretiska begrepp studien grundar sig på. Analysen av resultaten skrivs fram under tre huvudrubriker.

6.1 Som ständigt ansvar

Förskollärarna upplevde ett stort ansvar i arbetet med dokumentation, då de menade att ett ansvar fanns att dokumentera för barnens skull men även att de skulle få inflytande i vad som gjordes och hur det gjordes.

Genom att ha ansvarsbarn i samband med dokumentation ansåg förskollärarna att barnen fick mer inflytande då man hade ansvar för en mindre grupp av barn där möjligheten fanns för alla att komma till tals. Förskollärarna påpekade i samband med detta även saknaden av enskilda samtal med barn, då djupare reflektioner från barnet kunnat uppstå. I likhet med Fagerli, Lillemyr & Søbstad (2001) nämnde förskollärarna att det är viktigt att ge barn utrymme till att aktivt delta i sin lärande process för att utveckla kunskap och förståelse.

Förskollärarna såg även som Arnér & Tellgren (2006) ansvaret och vikten av att vara flexibel och lyhörd i arbetet med barn. Att göra barn delaktiga och ge dem inflytande var viktigt under en arbetsdag. För att vara med så mycket som möjligt i barngruppen och släppa in barnen, menade förskollärarna att de omedvetet tog med sig arbetet hem, därav framkom en form av flexibilitet. Liksom Arnér (2006) lyfter även förskollärarna vikten av att betrakta barn som kompetenta vägvisare. Istället för att förskolläraren genom sin planering visar barnen vägen är det viktigt att låta barnen få inflytande och delaktighet i deras lärande, där deras egna tankar och idéer framträder. Det är då barnen visar vilken väg läroprocessen tar.

6.2 Som svårörenligt

Tillbakadragna barn som väljer att befinna sig periferin upplevs svårhanterliga när det gäller att dokumentera, menar några förskollärare. Barnen upplevs svåra att inkludera i gruppen och svåra att tolka. Tillexempel upplever förskollärare en svårighet när alla barn inte vill dokumenteras i samband med fotografering. Här kan det vara av vikt som förskollärare att sätta sig in i barnets perspektiv. Hur tänker barnet om att bli fotograferad.

Liksom Svenning (2011) lyfter även Arnér (2009) svårigheten med att se till barns perspektiv. Detta medför att det behövs en öppenhet hos förskolläraren för att barnet ska känna trygghet och respekt som göra att de vågar göra sin röst hörd. Det handlar om att som förskollärare vara flexibel och vara öppen för nya idéer i utformningen av dokumentation. Fungerar inte ett upplägg måste man prova ett annat sätt för att dokumentationen ska bli gynnsam för alla. Genom att tillexempel låta barnen hålla i kameran och fotografera till dokumentationen istället för förskollärarna. Många barn släpper nervositeten om de aktivt själva medverkar. Det är lättare att göra barns inflytande synligt om barnen själva är med och dokumenterar (Svenning, 2011). I likhet med Svenning (2011) menar Halldén (2007) & Arnér (2009) vikten av att förhålla sig till barnets perspektiv där barnen ska respekteras och inkluderas i verksamheten även om barnperspektivet ofta tar över.

Halldén (2007) skriver om vikten som förskollärare att kunna särskilja dessa begrepp ute i verksamheten och vara medveten vems perspektiv det är som används. Då kan också frågan ställas ifall barn vill bli dokumenterade på det sätt som de dagligen blir. Förskollärarna talar om barn som aldrig kommer med saker som de upptäckt eller skapat, men ändå blir de dokumenterade på ett eller annat sätt för att följa läroplanens riktlinjer. Lyssnar man då på barnets röst? En annan faktor som gör att barns perspektiv kan utebli är då förskollärarna upprepade gånger säger att tiden inte räcker till. De säger att reflektion utav den insamlade dokumentationen ofta uteblir, vilket gör då att barnets röst inte synliggörs. Att få barnets perspektiv kräver tid för att skapa en gemensam reflektion och samarbete. Denna tidsbrist gör att det endast blir en tolkning utifrån vuxnas perspektiv av vad de tror barnen vill ha sagt.

6.3 Som utvecklingsverktyg

Lenz- Taguchi (2012) framhåller dokumentation som en aktiv agent. Att se den aktiva processen som levande och kunna utgå ifrån den för fortsatt lärande. Genom att se dokumentation som ett utvecklingsverktyg och som aktiv kunskapsapparat belyser förskollärarna att dokumentation är ett innehållsrikt verktyg som hjälper både barnen, verksamheten och förskollärarnas egna lärande och utveckling framåt. Att använda dokumentation som arbetsverktyg för fortsatt lärande var förskollärarna positiva till. Deras svar kan kopplas till det Lenz- Taguchi (2012) säger, att dokumentationen ska ses som ett verktyg för fortsatt lärande.

Genom dokumentationen kan förskollärarna lära sig mycket om den verksamhet som råder och vad barnen får ut utav den. Några utav förskollärarna berättade även hur de arbetade med barns lärande och hur deras arbetsprocess har sett ut förr. Då Lenz- Taguchi (2012) menar att dokumentation idag ses som ett utvecklingsverktyg, vilket är något som skiljer sig från den syn som förskollärarna säger att de en gång har använt sig utav. Då de rena observationerna och bedömningar präglade förskolans verksamhet. Författaren styrker förskollärarnas upplevelser om att göra observationer på barn för att se deras styrk- och svagheter. Detta sätt att bedöma barn har hämtats ifrån medicinsk/ psykologi och naturvetenskapen, som gjordes för att kunna se vad barnet är och synliggöra deras potential (Lenz- Taguchi, 2012). Författaren fortsätter med att berätta om de gamla barnträdgårdarna, där barn sågs som plantor där de skulle skötas i enhet med sin natur och andra för att bli ett “normalt” barn. På så sätt kunde barnens “brister” rättas till. De olika individuella utvecklingsplanerna som kommunerna själva initierar idag syns mer eller mindre ett bedömningsunderlag.

7. Diskussion

I följande avsnitt diskuteras frågeställningarna utifrån resultatets kategorier i relation till tidigare forskning.

McKenna (2005) hävdar genom att använda dokumentation, kan verksamheten bli en demokratisk tillvaro för både personal, barn och deras föräldrar. Förskollärarna berättade om de arbetssätt som de använder sig utav i verksamheten. Genom att använda dokumentation som ett verktyg kan både barns utveckling synliggöras men även göra föräldrar delaktiga i barns vardag. Något som också Wallin (2003) framhäver, är att med dokumentation synliggörs hela utvecklingsprocessen. Att följa barnens utvecklingsprocess är det som förskollärarna ständigt återkommer till. Förskollärarna som arbetat en längre tid, beskrev och kritiserade det faktum att förr bedömdes barn. Bedömningarna grundades i observationer för att se vart i utvecklingskurvan barnet låg. Förskollärarnas erfarenheter av att göra observationer och bedömningar kan härledas till de forna barnträdgårdarnas syn och viljan till att skapa "normala" barn. De observationer som förskollärarna gjorde skulle vara ett hjälpmedel för att se vart barnen befann sig i sin utveckling.

Även om läroplanen idag poängterar att det inte ska finnas utvecklingsplaner i förskolan, så kan det än idag synas i förskollärares sätt att arbeta, att de söker efter mönster och normalitet hos barn (Lenz- Taguchi, 2012). Vallberg- Roth & Månsson (2008) och Riddersporre & Persson (2010) berättar om individuella utvecklingsplaner och kommuners välvilja att skapa olika dokument för att i olika grad titta på hur barn utvecklas. Ingen utav våra förskollärare nämnde att de använde någon form utav IUP. Men som Lenz- Taguchi (2012) och Lindgren & Sparrman (2003) poängterar i sina studier, sker det någon form av bedömning av barn i arbete med dokumentation.

Förskollärarna som deltog i studien berättade att de arbetade med dokumentation på olika vis till exempel med bilder och text. När tiden fanns arbetade de gärna vidare med det insamlade material tillsammans med barn och kollegor. Åberg & Lenz- Taguchi (2005) lyfter också att en dokumentation behöver tolkas av fler personer med olika synsätt för att upprätthålla en god kvalitet. Genom att lägga upp arbetet utifrån detta, framhöll förskollärarna att barnen lär känna

varandra och öppna upp sin egen blick för andras tankar och respektera dem. Vilket också Skolverket (2016) framhåller för att förskolan ska vara en demokratisk miljö. Bjervås (2011) framhävde i sin studie att förskollärare såg både för- och nackdelar med pedagogisk dokumentation. Det framkom att en utav nackdelarna var att tiden inte räckte till, för att dokumentationen skulle bli pedagogisk. Författaren menar vidare att det inte behöver ta flera timmar till att dokumentera för att materialet ska få betydelse, allt handlar om rätt inställning.

Att tiden ses som ett dilemma när det kommer till dokumentation var för flera av studiens medverkande förskollärare uppenbar. I likhet med Wehner- Godée (2010) menade förskollärarna att de redan befintliga uppgifterna var svåra att hinna med och att det var svårt att få tid till reflektion och bearbetning av dokumentationen. Att som förskollärare ha olika ansvarsområden i ett arbetslag framkom också då en av förskollärarna hade det bärande ansvaret att dokumentera, medan en annan hade större ansvar för andra uppgifter i verksamheten. För att få tiden att räcka till framhöll de medverkande förskollärarna att arbetet med dokumentation kunde ske när barnen vilade eller när barngruppen var mindre. Att hitta kortare stunder under dagen där arbetet med dokumentation kan hinnas med betonar även Wehner- Godée (2010) att många förskollärare är bra på. Den reflektion som blev av inträffade i mindre barngrupper där varje förskollärares ansvarsbarn samtalade med varandra.

I intervjun berättade förskollärarna att de saknade de djupa diskussionerna med varje enskilt barn då upplevelsen att barnens reflekterande blev mindre djupgående i samtal i gruppen där alla ansvarsbarn ingick. Elfström (2013) betonar vikten av att varje barns bidrag är unikt och detta kan vi utifrån förskollärarnas beskrivningar av reflektion se att de saknar en del av då samtalen ofta sker i större grupper. Att samla alla barn tillsammans gör möjligheten mindre att varje enskilt barn får lyfta fram sina tankar och funderingar. Som förskollärarna lyfter är det tidsbristen som gör att de inte kan sitta enskilt med varje barn och reflektera. Utifrån förskollärarnas beskrivningar tolkades inte dialogen mellan flera parter som oviktig. I likhet med förskollärarna tar även Åberg & Lenz- Taguchi (2005) upp i sin studie, att dialogen mellan enskilt barn och vuxen är av lika stor vikt som dialogen mellan kollegor och samtal i barngrupp.

Förskollärarna nämnde också att reflektionen ibland uteblev då tiden inte räckte till. Detta innebär att mycket viktig kunskap om verksamheten glömdes bort. Vad innebär då denna tidsbrist för förskolans verksamhet? Det viktiga uppdrag som även Skolverket (2016) skriver fram, att förskollärare ska ansvara för att dokumentera verksamheten, för att kunna stödja barns lärande. Innebär den bristande dokumentationen att barnens lärande då blir lidande? Wehner-Godée (2010) belyste om det tidspressade schema som redan förekom och som sedan ökats ut. Har det blivit så att dokumentationen som en extra arbetsuppgift stör förskollärarnas tid tillsammans med barngruppen? Den stressiga vardag som präglades på förskolan påverkade förskollärarna på så vis att de tog med sig arbetet hem. När de fått distans till jobbet kunde deras reflektioner komma kring vad de själva, kollegor och barn sagt eller gjort. Wehner-Godée (2010) berömmar dock förskollärarnas sätt att arbeta, då de är duktiga på att organisera ansvarsområden och hitta korta stunder där dokumentationen kan bearbetas.

Enligt de intervjuade förskollärarna var de ibland tvungna att gå iväg och lämna sin kollega själv med barngruppen för att få ihop tid till att arbeta med dokumentation. Detta innebär för många förskollärare att jobbet ständigt är närvarande och vilan ifrån sitt arbete blir begränsad. En annan svårighet som förskollärarna nämnde som skapade stress var det faktum att alla barn skulle ha en egen form utav dokumentationspärm, där material som barnet antingen själv hade gjort eller aktiviteter som de deltagit i skulle samlas. Förskollärans ansvar inför att göra alla barn delaktiga i verksamheten, gjorde att de även där upplevde stress. Speciellt inför de barn som aldrig kom med saker de gjort eller aldrig ville bli fotograferade.

Svenning (2011), Halldén (2007) & Arnér (2009) betonade värdet av att lyssna till barnets perspektiv och visa dem respekt. Barn som inte vill bli dokumenterade blev det ändå, vilket gjorde att deras perspektiv lades åt sidan. Något som också kan diskuteras blir då hur demokratisk förskoleverksamheten faktiskt är. Är det så att verksamheten är demokratisk och barn har inflytande, men bara till en viss nivå? Etiken i det hela kan ifrågasättas, i den mån om det verkligen är godtagbart att dokumentera på alla dessa olika sätt som med film och bild, då det kan finnas barn som inte vill bli dokumenterad. Var hamnar det insamlade materialet, som till exempel fotografier och filmer där barnen syns när det har använts för att dokumentera?

Referenser

Alvestad, T & Sheridan, S (2015) Preschool teachers' perspectives on planning and documentation in preschool, *Early Child Development and Care*, 185:3, 377-392, Hämtad:[2016-09-20]

<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/03004430.2014.929861?needAccess=true>

Arnér, E & Tellgren, B (2006). *Barns syn på vuxna: att komma nära barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Arnér, E (2006). *Barns inflytande i förskolan - problem eller möjlighet för de vuxna?: en studie av ett utvecklingsarbete och dess betydelse för att förändra pedagogersförhållningssätt till barns initiativ*. Licentiatavhandling Örebro : Univ., 2006 Hämtad: [2016-10-12]

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:716104/FULLTEXT01.pdf>

Arnér, E. (2009). *Barns inflytande i förskolan: en fråga om demokrati*. Lund: Studentlitteratur.

Bjervås, L (2011). Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan: en diskursanalys. *Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2011* Hämtad: [2016-09-22] <http://hdl.handle.net/2077/25731>

Dahlberg, G, Moss, P & Pence, A (2014). *Från kvalitet till meningsskapande: postmoderna perspektiv - exemplet förskolan*. 3. uppl. Stockholm: Liber

Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* /. Johanneshov: MTM

Elfström, I (2013). Uppföljning och utvärdering för förändring: pedagogisk dokumentation som grund för kontinuerlig verksamhetsutveckling och systematiskt kvalitetsarbete i förskolan. *Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2013* Hämtad:[2016-09-12]:<http://su.divaportal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A661443&dsid=7875>

Emilson, A & Pramling Samuelsson, I (2012). Jakten på det kompetenta barnet. *Nordisk Barnehageforskning*,5(21)s1-20.Hämtad:[2016-10-03]

<https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/view/476/457>

Eidevald, C (2013). *Systematiska analyser för utvärdering och utveckling i förskolan: hallå, hur gör man?*. 1. uppl. Stockholm: Liber

- Fagerli, O, Lillemyr, O-F & Søbstad, F (2001). *Vad är förskolepedagogik*. Lund: Studentlitteratur
- Friberg, F (red.) (2012). *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. 2., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Halldén, G (red.) (2007). *Den moderna barndomen och barns vardagsliv*. Stockholm: Carlsson
- Holme, I & Solvang, B (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2., [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson Häikiö, T (2007). *Barns estetiska läroprocesser: Atelierista i förskola och skola*. Diss. Göteborg: Göteborg universitet, 2007
- Kroeger, J & Cardy T (2006). "Documentation: A Hard To Reach Place" *Early Childhood Education Journal*, Vol. 33, No. 6 Hämtad: [2016-09-26]
https://www.researchgate.net/profile/Janice_Kroeger/publication/225996184_Documentation_A_Hard_to_Reach_Place/links/56156ef108aec6224411b1e2.pdf
- Lindgren, A & Sparrman, A (2003). "Om att bli dokumenterad – Etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation". *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8, 58-69. Hämtad: [2016-09-23]
<http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/view/7942/6996>
- Lenz Taguchi, Hillevi. (2006). Reconceptualizing Early Childhood Education. In: Johanna Einarsdottir & Judith T Wagner (Eds.), *Nordic childhoods and early education: philosophy, research, policy, and practice in Denmark, Finland, Iceland, Norway, and Sweden*. (pp 257-287). Greenwich, Conn.: IAP-Information Age Publishing.
- Lenz Taguchi, H (2012). *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent: introduktion till intra-aktiv pedagogik*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning
- Lenz Taguchi, H (2013). *Varför pedagogisk dokumentation?: verktyg för lärande och förändring i förskolan och skolan*. 2., [rev. och uppdaterade] uppl. Malmö: Gleerup
- McKenna, D. E. (2005). Documenting Development and Pedagogy in the Swedish Preschool: The Portfolio as a Vehicle for Reflection, Learning, and Democracy. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal Of Study Abroad*, 12, 161-184. Hämtad: [2016-09-26]
<http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ891478.pdf>

Pramling Samuelsson, I & Sheridan, S (2003). Delaktighet som värdering och pedagogik. *Pedagogisk Forskning i Sverige* 8(1-2), 70-84. Hämtad: [2016-10-06] <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A756444&dswid=-8538>

Riddersporre, B & Persson, S (red.) (2010). *Utbildningsvetenskap för förskolan*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur.

Skolverket (2016), *Läroplanen för förskolan 98 - reviderad 2016*. Stockholm: Skolverket.

Sommer, D, Pramling Samuelsson, I & Hundeide, K (2011). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Svenning, Bente. (2011). *Vad berättas om mig?* Lund: Studentlitteratur

Taube, K (2001). Portfoliomethoden: Undervisningsstrategi och utvärderingsinstrument. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.

Vallberg Roth, A-C & Månsson, A (2008). Individuella utvecklingsplaner som uttryck för reglerad barndom Likriktning med variation. *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2008 årg 13 nr 2 s81–102 issn 1401-6788 Hämtad:[2016-10-03] <http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/view/7699/6754>

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer – inom humanist-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad [2016-09-10]: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Wallin, K. (2003). *Pedagogiska kullerbyttor*. Stockholm: HLS Förlag.

Wehner-Godée, C (2010). *Att fånga lärandet: pedagogisk dokumentation med hjälp av olika medier*. 2. uppl. Stockholm: Liber

Åberg, A & Lenz Taguchi, H (2005). *Lyssnandets pedagogik: etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Bilagor

Bilaga A

Missivbrev och förfrågan om medverkan i en intervjustudie med fokus på dokumentation i förskolan.

Vi heter Anette Andersson och Mathilda Fairbanks och vi är två studenter som läser vår sista termin på förskolelärarutbildningen på Högskolan Kristianstad. I utbildningen ingår det att genomföra en studie som berör förskoleverksamheten, detta kommer sedan att presenteras i en skriftlig rapport.

Vårt syfte med denna studie är att undersöka förskollärarens arbete med dokumentation i förskoleverksamhet.

För ett deltagande i vår studie kommer vi gemensamt bestämma tid och plats för en intervju. Intervjun kommer att dokumenteras genom ljudinspelning och beräknas ta ca 30-40 minuter. Samtalet kommer att behandlas konfidentiellt och enligt den sekretesslag som gäller, med detta menar vi att information om din medverkan kommer att avidentifieras.

Medverkan till intervjun är frivillig och du kan avbryta när du vill under intervjuens gång.

Vi kommer att kontakta er inom ett par dagar för avstämmande om ett eventuellt intresse för medverkan.

Hälsningar:

Mathilda Fairbanks

0705162234

Mathilda.fairbanks0038@hkr.se

Anette Andersson

0706769017

Anette.andersson0207@hkr.se

Högskolan Kristianstad

Bilaga B

När tog du din förskollärarexamen?

Vad har du för erfarenhet inom dokumentationsarbete?

Vilken betydelse har din utbildning haft för ditt sätt att arbeta med dokumentation?

Hur går dokumentationsprocessen till? Insamlande, Analys och återkoppling av materialet?

- Varför detta upplägg? Vad fungerar bra enligt dig? Vad fungerar mindre bra?

Vilken sorts dokumentationsmetod föredrar du att använda?/ tycker mindre om?

- Varför detta? Ge exempel?

Det sker ett insamlande av dokumentation men hur sker bearbetningen av den sedan? Hur känner du inför denna delen av ditt arbete?

- Vad är det som gör att du känner så? Om du upplever svårigheter/hinder med detta, vad skulle det vara i så fall? Ge exempel och beskriv sådana hinder. (goda kunskaper? Tiden? Samarbetet inom arbetslaget?)

Vad fungerar bra och vad fungerar mindre bra med detta upplägg för bearbetning av dokumentation enligt dig?

- Eventuella förbättringar?

Hur lägger du/ni upp arbetsprocessen kring dokumentationen?

- Fördelning inom arbetslaget?

- Olika ansvarsområden?

- Hur fungerar detta, finns detta förbättringsmöjligheter?

Hur ofta sker dokumentationsarbete hos er?

- För ofta? För sällan? Varför detta?

Hur mycket tid till bearbetning av dokumentationen finns?

- Hur- Var- När sker detta?

Har du något du vill tillägga?

